

Kaj je poljanskega v poeziji poljanskih avtoric

(I. del)

Uvod

Franček Bohanec (1923–2010) se je zadnje obdobje življenja udomačil v Gorenji vasi. V njeno širše okolje se je tako vživel, da je ob oceni dveh pesniških zbirk v Žirovskem občasniku spokojno zapisal: »*Zdaj živim z njimi – Poljanci*.«¹ Vse življenje, posvečenemu slovenski besedi², se mu je ob priložnosti, kdove zakaj in kdaj, utrnila misel, da bi avtorice iz Poljanske doline³ zaslužile lastno antologijo. Predlog je navrgel Mileni Miklavčič, ki se je je ideja prijela⁴ in kot sodelavka lokalnih sredstev obveščanja (časopisi: *Idrijske novice*, *Gorenjski glas*, *Ločanka*, *Utrip*; lokalni radio *Sora*) za zamisel pridobila številne avtorice: »*Smelemu kora-ku sledi ustanovitev literarnega društva, zato vabimo vse, ki pišejo prozo ali poezijo, da se nam pridružijo*.«⁵

I. »Pridite po svoj verz!«

Po dveh letih priprav so se javnosti predstavile z željo, da bi pridobile dovolj sredstev za objavo *Zbornika pesnic in pisateljic⁶ Poljanske doline*, kakor piše na vabilu za srečanje v gostilni *Pr' Sedmic*, v Gorenji vasi, 19. oktobra 2007: *Pogovor bo, to je jasno kot beli dan, tekel o našem knjižnem projektu*.

Zbrano je skoraj vse gradivo, prav tako pa smo že dobili potrjeno pomoč dveh občin: žirovska je projektu namenila 600 evrov, Občina Gorenja vas - Poljane pa 161 evrov. Upamo, da na ustvarjalne občanke ne bodo pozabili niti škofjeloški občinski možje. Konec koncev, knjiga, ki se bo, upamo, rodila naslednje leto, bo lahko vsekakor izjemno promocijsko darilo tudi za podjetja.

1 Bohanec, *Življenje publicista*, str. 154–156.

2 Stanonik, *Dvema slavistoma z ozemlja loškega gospostva v spomin*, str. 327–329.

3 Seveda s tem niso mišljene le prebivalke v dolini, temveč tudi v loškem pogorju.

4 Bogataj, *Prvič javno podarile verze*, str. 6.

5 Likar, *Srečanje pesnic in pisateljic s Škofjeloškega*, str. 64.

6 Iz tega se vidi, da se je prvotna zamisel razširila na vso besedno umetnost.

Na seznamu povabljenih je tudi Franček Bohanec in župani občin Gorenja vas, Škofja Loka in Žiri, predstavniki nekaterih podjetij iz Poljanske doline ter zastopniki medijev.

O tem, kako se je odvijalo to srečanje, ni medijskih podatkov, kakor da bi bilo le vaja za naslednje srečanje v Hiši kulinarike Jezeršek, v Sori pri Medvodah, 19. 11. 2007. Zanj so se »/m/odrijanke, pesnice in pisateljice s Škofjeloškega« veliko bolje pripravile. Že domiselni naslov, *Pridite po svoj verz*, je utegnil privlačiti publiko.

Ob poeziji pesnic, petju Uršule Ramoveš, klenih besedah Anice Berčičeve in sončnih cvetličnih kreacijah, ob prigrizku in vinu bomo skupaj navihani, bistri in nasmejani v dobro razpoloženi družbi.

V gibki mreži besed bomo iskali samo vaš verz, ki vam ga bomo podarile, brezpogojno in iskrenega srca.

Podprite nas v želji po izdaji zbornika, ki je ne nazadnje lahko zgovorno poslovno darilo. Ali pa le uživajte v naši družbi; ker ustvarjati pomeni dvakrat živeti.

Seveda so spet upale, da bodo izid antologije finančno podprle občine, iz katerih izhajajo, in uspešna podjetja na njihovem območju.⁷

Na literarnem večeru v Sori so se predstavile *Irena Bevk*, *Anica Berčič*, *Barbara Dolenc* in *Agata Trojar*. V skladu z naslovom prireditve je Tončka Reven vsakemu obiskovalcu podarila »*verze modrosti*«, ki jih je spisala prav za to priložnost.⁸

Častno pokroviteljstvo nad prireditvijo je prevzela častna konzulka s konzulata Republike Slovenije v ZDA dr. Mateja de Leonni Stanonik, dr. med., rojakinja iz Poljanske doline. V pozdravnem pismu je zapisala:

*Mislím, da je to srečanje pomembno za razvoj poljanske ter s tem slovenske proze in poezije. Zanjó moramo poskrbeti sami, s skupnimi močmi, s sodelovanjem brez predsodkov in navdušenjem, ki nam ga ne manjka. Naš osnovni namen ni pridigati in leporečiti, temveč dajati pozitiven zgled, ki bo prepričljiv, ker bo imel trdne temelje. Želimo doprinesti k slovenski umetnosti in se obenem druga od druge tudi kaj naučiti. Mene osebno namreč proces ustvarjanja ne zanima le kot ustvarjalko, ampak tudi kot nevroznanstvenico, ki preučuje človeške možgane.*⁹

Prireditve je doživela sorazmerno pozornost, saj sta bila medijska pokrovitelja večera *Radio Sora* in *Gorenjski Glas*, ki je v prilogi Ločanka pripravil posebno reportažo:

»*Želimo biti prisotne po vsej dolini, saj po (ne)odzivih pomembnih mož želimo pokazati, da tudi naša poezija in naša proza nekaj veljata,*« pojasnjuje Milena Miklavčič. *Knjiga bo pokazala ustvarjalno energijo več kot tridesetih*

7 Likar, Srečanje pesnic in pisateljic s Škofjeloškega, str. 64. V tem primeru so upale na zgled podjetnika in mecena umetnosti in kulture Janeza Škrabca, s Hrovače pri Ribnici.

8 Likar, Srečanje pesnic in pisateljic s Škofjeloškega, str. 64.

9 Likar, Srečanje pesnic in pisateljic s Škofjeloškega, str. 64.

žensk, ki predstavljajo Poljansko dolino in Škofjo Loko. Ni lepšega kot domača literatura, menijo avtorice, ki prihajajo iz široke socialne palete, vse pa so zelo ustvarjalne. Vse to so prinesle na svet, saj se talenta ne da priučiti. Vsaka avtorica bo v zborniku predstavljena s fotografijo, življenjepisom in nekaj deli.«¹⁰

»Že pred nekaj leti sem oddala svoja besedila, danes pa nas je že veliko avtoric. Prav to je pripeljalo do tega, da smo se lahko zbrali na tako lepem večeru, kot je današnji,« nam je povedala Minka Likar in dodala, da vsaka od njih čuti željo po ustvarjanju in tudi druženju. Likarjeva je pred časom izdala knjigo, ustvarja rože iz agrumov ter sodeluje v skupini Poljanski veter. »Ne bi imela nič proti, če bi bili zraven tudi moški, vendar je ta projekt prav tako zanimiv.« »V naših krajih niso nove samo tovarne, trgovine, pomembni le športniki in politiki ... V Poljanski dolini in Škofji Loki imamo tudi več kot trideset žensk, ki se bodo kmalu povezale v društvo in tako še močneje pokazale svojo ustvarjalnost, svojo literarno moč,« smo lahko slišali na večeru proze in poezije.¹¹

Do sedaj je Občina Žiri za pomoč pri izdaji knjige namenila 600 evrov, Občina Gorenja vas - Poljane 136 evrov, Občina Škofja Loka ter podjetja in podjetniki še nič. Verjamemo, da so bili do sedaj premalo obveščeni o pobudi pesnic in pisateljic Poljanske doline in Škofje Loke. Večera se je udeležil le Zdravko Krvina, svoje prostore je v Sori odprla družina Jezeršek. Kakorkoli, zbornik je zbran in trenutno v rokah lektorice, oblikuje se naslovnica, v Gorenjskem glasu bomo poskrbeli za računalniški prelom strani.¹²

Z istim naslovom in podobno oblikovanim vabilom je bilo 1. 12. 2007 samo v Galeriji v Žireh srečanje organizirano s pomočjo kar treh kulturnih ustanov: Literarne sekcije pri DPD Svoboda Žiri, Krajevne knjižnice Žiri in Komisije za kulturo pri Občini Žiri:

Ob poeziji, petju, klenih besedah, cvetličnih kreacijah, ob prigrizku in vinu ter ogledu mandal, ustvarjenih na delavnici v Krajevni knjižnici Žiri, ob virtuoznem igranju Alenke in Ilije Popov, ob iskrivem vodenju večera Nine Kokelj ter zavzetem sodelovanju samih ustvarjalok bomo skupaj navihani, bistri in nasmejani v dobro razpoloženi družbi. V gibki mreži besed bomo iskali samo vaš verz, ki vam ga bomo podarile, brezpogojno in iskrenega srca.

Marija Krajnik je za srečanje 1. decembra 2007 v Žireh po zgledu ene od pesmi, ki se poje, sestavila nekakšno himno:

*Od tam smo doma, kjer potoki šumijo,
ki s Sovro prijazno se zlitih hitijo.
S Hribovja Poljanskega smo, iz Doline,
in s Polja, kjer Sora se v Savo izlije.*

10 Bogataj, Prvič javno podarile verze, str. 6.

11 Bogataj, Prvič javno podarile verze, str. 6.

12 Bogataj, Prvič javno podarile verze, str. 6.

*Podnevi smo matere, žene, dekleta,
si služimo kruh, si nabiramo leta,
vmes snujemo vence iz sanj in spominov
in v pesem jih spletamo, da zaživijo.*

*In zdaj smo se zbrale, naj sreča nas vodi,
da pesmi te naše bi v kito zvezale.
To kito spominov iz sanj in ljubezni
bi v roke še drugim jo rade predale.¹³*

Za reportažo kar na štirih straneh, z velikimi fotografijami, je v *Mladini* poskrbela Nina Kokelj:¹⁴ »Zimski večer v Žireh. Lučke, redki sprehajalci. Marija se mi je nasmehnila in mi v roke dala list papirja: 'Tole se mi je porodilo, Nina, včeraj...«

*Podnevi smo matere, žene, dekleta,
si služimo kruh, si nabiramo leta,
vmes snujemo vence iz sanj in spominov
in v pesem jih spletamo, da zaživijo.'*

Da, ženske s katerimi sem preživela tisti večer, so 'matere, žene, dekleta,' ob razmišljanju o njih se mi je porodil izraz 'tihe ustvarjalke' – pišejo 'v tišini, v tišini časa, odtrganega od vsakdanjika.'¹⁵ Izhajala je iz navdušenja Milene Miklavčič, da »na Škofjeloškem obstaja najmanj trideset žensk pesnic in pisateljic, ki živijo povsem normalno družinsko življenje in praviloma začnejo ustvarjati šele v večernih urah, ko otroci ležejo k počitku.«¹⁶

II. »Tihe ustvarjalke«

Na omenjenem žirovskem srečanju (1. 12. 2007) s pesnicami in pisateljicami iz Poljanske doline in Škofje Loke me je ugledna slovenska pisateljica Nina Kokelj izzvala z vprašanjem, kaj mislim o poimenovanju »tihe ustvarjalke«. Mimogrede je navrgla, da s tem meri na čas, ki ga posvečajo lastnemu ustvarjanju: pozno v noč, ko se po hiši vse umiri. Otroci spijo, perilo obešeno itn.¹⁷

Po odgovor se zatekam k trem pesnicam iz Poljanske doline.

Prva, ki sem jo odkrila kot pesnico iz teh krajev, je bila **Julka Fortuna**

13 Korpus gradiva za »literarni zbornik« *Trenutki*, str. 235–240.

14 Kokelj, Tihe ustvarjalke s Poljanskega, str. 52.

15 Kokelj, Tihe ustvarjalke s Poljanskega, str. 52.

16 Likar, Srečanje pesnic in pisateljic s Škofjeloškega, str. 64.

17 Televizija ugasnjena, dodajam jaz. Obljubila sem ji, da bom o tem ob priložnosti premislila. Nisem pričakovala, da me bo tako hitro prišla za besedo. Jaz je pa tudi nisem vajena prelomiti.

(Malenski Vrh, 1916 – Ljubljana, 1999)¹⁸ zelo mlada poročena v Smrečje pri Podlipi.¹⁹ Za II. Čipkarski festival v Ljubljani (1964) sem, sedemnajstletna srednješolka in ob počitnicah vneta klekljarica, kupila zbirčico njenih pesmi *Iz srca do srca*. Izdala jih je v samozaložbi, kar je bilo v časih, ko osebna iniciativa ni bila zaželena, zelo samozavestno dejanje. Ob delu na kmetiji, pri šestih otrocih in možu na bolniški postelji, iz katere ni več vstal, gotovo ni mogla pisati pesmi drugače kot ob poznih večerih, ko je bilo vse drugo dnevno delo za njo. Zanj je torej naziv *tiha ustvarjalka* zelo primeren.

Julka Fortuna je izrazita ustvarjalka toposa. Kakor pričajo že naslovi, jih je v zbirčici sedem: *Podlipski dolini*, *Vrhnika*, *Pesem Poljanski dolini*, *Malenskemu Vrhju*, *Četerna Ravan*, *Žiri*.²⁰ Prvi dve sta izrazito opisni, bolj zgodovinopisno in turistično funkcionalni kot osebno zagreti. Več osebne prizadetosti je v pesmi o »lepi Poljanski dolini«, kjer, kakor poje »med hribi je rodni moj dom,/čeprav mlada sem te zapustila,/pozabila nate nikoli ne bom.«²¹ Drugi dve kitici sta apoloģija njenemu očaku in znamenitim prebivalcem:

*V tvoji dolini se je rodilo
v revnih kočah več slavnih mož,
po Tavčarju, Šubicu in Ažbetu
v zgodovini ostala zapisana boš.*

*Te Blegaš mogočni zvesto varuje,
na njega se vsak rad vzpne,
z njega se okrog razgleduje
na lepote slovenske zemlje.²²*

Naslednja kitica je posvečena čipkarstvu, nadaljnje štiri pa družbeni in gospodarski preobrazbi vasi v šestdesetih letih 20. stoletja, ko so se ob napredujoči industrializaciji vasi praznile. Pesem *Malenskemu Vrhju* je otožen življenjepis o srečnem otroštvu in nadebudni mladosti, ki se je zelo hitro končala. V tej pesmi je tudi odgovor, od kod njene pesmi:

*Usoda mi je odločila,
da kmalu zapustila sem dom,
mlada sem se poročila,
v želji da druge osrečila bom.*

18 Žal, niti v Velikem biografskem leksikonu (Osebnosti) ni njenih podatkov, pa bi to kot pesnica in animatorica ter organizatorica klekljanja, ko je že kazalo, da propada, to zagotovo zaslužila. Za podatke se zahvaljujem njenemu vnuku Renatu Fortuna. Telefonski pogovor, 3. 1. 2003.

19 Vas na robu nekdanjega Loškega gospostva že sodi v občino Vrhnika.

20 Fortuna-Gantar, *Iz srca do srca*, str. 26–37. Tudi *Polževo*, kamor jo je »poslal 'Pavliha'« na dopust.

21 Fortuna-Gantar, *Iz srca do srca*, str. 30.

22 Fortuna-Gantar, *Iz srca do srca*, str. 30–31.

*Ko od doma sem se poslovila,
polna načrtov in dobrih želja,
trnovo pot sem nastopila,
trpljenja in razočaranja.*

*Kakor studenec ponikne
v skrito notranjsko zemljo,
tako se tud' moje življenje
je skrilo v to trdo zemljo.*

*Enkrat pa vsaki studenec
izvira zopet na plan,
tako so te moje pesmi,
privrele iz srca na dan.²³*

Med najboljšimi Julkinimi pesmimi je domoznanska in socialno angažirana *Četerna ravan*, s srčno otroškimi spomini.²⁴ Kdo ve, zakaj se je oddolžila tudi Žirovski kotlini.²⁵

Konec šestdesetih let 20. stoletja sem se seznanila s **Franciško Tušek - Kloboves** iz Poljan. Obiskala sem jo kot študentka etnologije, saj sem prevzela nalogo, da bom po Poljanski dolini zbirala gradivo za Etnološki atlas Jugoslavije. Njena življenjska zgodba,²⁶ z velikim hrepenenjem po življenju v dvoje, me je ganila. Tako sva se zblížali, da mi je zaupala tudi pesmi iz njene samotne, revne mladosti, ko sta telo in duša zaman klicala po dopolnitvi. Ne le da je njeno pisanje potekalo v tihoti, celo v zapuščenosti, tudi izdelki njenega dela so bili obsojeni na molk.²⁷

*Zares vredna najlepšega spomina
si draga Poljanska dolina,
z bogatimi kmeti nasejana,
z divnimi gorami si obdana.
Kako ste lepe naše gore,
kako zadivljene v nebo,
objemajo vas trakovi zlate zore,
sonce objema vas gorko.
Tu visoke jelke, tam debeli hrasti,*

23 Fortuna-Gantar, *Iz srca do srca*, str. 32–33.

24 Fortuna-Gantar, *Iz srca do srca*, str. 26–37, 34–35.

25 Fortuna-Gantar, *Iz srca do srca*, str. 36.

26 Stanonik, *Življenje, samota in pesmi*, str. 2.

27 Veseli me, da sta dve njeni pesmi objavljeni v pesniški zbirki poljanskih ustvarjalcev *Sledi srca*, str. 57, 86.

*revnega kmetiča dvigajo iz propasti.
Napredno-resno-dobrega značaja
orje, seje kmetič tega kraja.
Iz težkih misli ga drami, ga budi,
valovito morje žitnih polj.*

*Narod slovenski, tebi hvala vsa in čast,
kar jaz imam, zdaj drugim dam v last.
Nadalje neumorno delaj mladi rod,
da z uspehom zadovoljen boš pousod.
Pa kaj ves trud in vse trpljenje,
ki tare dobrega kmetiča,
med tednom veseli se spet nedelje,
da ga plača dva poliča,
onega, ki prepodi
skrbi vse v življenju težkih dni.
Še bi rado srce moje govorilo
preljub domači kraj,
a sonce se je skrilo
za gore ravno zdaj.
Čeprav je sonce zatonilo,
a moja misel pa nikdar ne bo,
dokler mi srce bode bilo,
gorko – za rodno vas tako!²⁸*

Moje življenje nekdaj

*Minilo je že dolgo vrsto let,
ko siromašno dete se rodilo je na svet.
V lepi Poljanski vasi na sredi vasi
nje rojstna hiša stoji,
a le malo časa njej zibelka je tekla,
usoda nemila ji ljubezen materinsko je odrekla.*

*Dana je bila v tuje roke
negovana od tuje je matere.
Tam gori v zelenem Črnem vrhu
živela je pri revnih in dobrih ljudeh,
hvala in čast tej dobri materi in vsem drugim povrhu,
da, dve leti in pol delili z njo so ljubezen, žalost in smeh.*

*Učakala slabega zdravja je tretje leto,
in takrat dobila je drugo teto.
Vzeli so za svojo jo hčer
zaradi neugodnih domačih družinskih razmer.
Od tistega časa do poznih let
v trdi vzgoji njej treba je bilo živet.
Vzela je bila mladost – prostost
ta najdražji zaklad,
ki vsakdo uživa ga rad.²⁹*

Ančka Šumenjak (Hlavče njive, 1922) je leta 1972 (samozaložba, Maribor), ob srečanju z Abrahamom, izdala zbirko *Natrgani cvetovi*. Nikoli se nisva srečali, toda po posvetilu v njeni drugi pesniški zbirki *Zemlja in pesmi* (1974) se vidi, da sva se povezali sredi sedemdesetih let 20. stoletja. Ob branju njenih pesmi sem se spraševala, od kod ji poljanski motivi, saj njen priimek nikakor ne zveni poljansko. V telefonskem pogovoru mi je zaupala, da poljanska rojakinja že je, toda poročila se je na kmetijo v Jarenini v Slovenskih Goricah. Fizična odsotnost iz ljubih domačih ji krajev jo nagiba, da jih oživlja vsaj v besedah:

*Pozdravljen Blegoš, kralj gora,
in vsa dolina Poljanska!
Pozdravljena mi rodna vas
ter hiša mamina – vsak čas.*

*Tja doli v Rudo se ozrem,
kjer se blešči od belih sten.
Tam krasen marmor žagajo,
po svetu vsem pošiljajo.*

*Na Trati šola še stoji,
mi znana je iz šolskih dni.
Zdaj je že nova zidana,
moderno vsa opremljena.*

*Hotavlje v soncu se blešče,
Gorenja vas vsa nova je.
Bistra Sora vmes šumi,
se proti Loki ji mudi.*

29 Stanonik, Življenje, samota in pesmi, str. 2.

*Žirovski vrh po svetu znan –
pod tabo skriva se uran.
Tja proti Loki od Žirotov
vse polno hribov je – vrhov.*

*Žetina, Gora, Javorje,
kdo ne pozna teh krajev?
V Žetino pod Koprivnikom,
V Malenski vrh in na Poklon –
tja moje misli pohite.*

Poljanska dolina

*Poljanska dolina, lepa in mila
si zame zmeraj najbolj!
Tam zibala me je mati predraga
in tamkaj je rodni moj dom!*

*Krog tebe planine venec so zvile
od Loke do daljnih Žirotov.
Ponosno nad njimi Blegoš kraljuje,
očak vseh poljanskih vrhov.*

*Ob cesti v dolino Sora se vije,
njeni valovi se v soncu blešče.
Žene pohlevna žage in mlina,
včasih besneča poplavlja pa vse.*

*Po hribih in v dolini domačije,
cerkve in bele vasice stoje.
Okrog njih so vrtovi, polja, njive,
za njimi gozdovi mogočni šume.*

*Zvečer se pesem vesela razlega,
fantje so zbrani, na vasi pojo.
Vsa dekleta na oknih slonijo,
ob njih pa nageljni rdeči cveto.*

*Dolina neznana, zdaj si poznana
postala dalje in dalje okrog.
Hotaveljski marmor, bogastvo urana
sta v širni svet odprla si pot.*

*Poljanska dolina, ti podarila
nam in zanamcem si velike može!
Tavčar, Šubici, Ažbe v svet ponesli
so tvoje dotlej neznano ime.*

*Prelepa dolina, draga in mila
si mnogim, toda meni najbolj!
Ne zabim te, ker vedno ljubila
bom tvoje gore, doline, svoj dom.*

Prva kitica iz uvodne *Moje pesmi* se glasi: *Moje pesmi, /to so moje želje tihe/ moje misli in spoznanje*. Edina metafora v navedenem odlomku je prav pridevnik »*tih*«, iz česar sledi, da je za pesnico tihota zavesten, izvirni pesniški navdih. Pomen tihote se še poveča, ko v nadaljevanju sledi pojasnilo: »*skrite solze jočem/v pesmih teh*.« »*Ni me sram, da sem kmetica*,« je napisala v eni svojih pesmi, ki jih je pisala domala celo življenje.

Sociološko in psihološko se navedeni trije primeri dobro prilegajo definiciji o »*tihih ustvarjalkah*«. Toda mogoče še bolj kot z vidika ustvarjanja je upravičena z vidika recepcije. Dejavnost, ki strokovno dobiva ime **literarjenje**, pri nas še nima primerne javnega odziva. Če pa že, ga praviloma spremlja pomilovanje, kvečjemu trepljajoča dobrohotnost. Toda v vertikalni klasifikaciji: *slovstvena folklor* > *rokopisje* > *literarjenje* > *narečna književnost* > *trivialna literatura* > *literatura* > *umetnost* [=vrhunska literatura], ki ji je ogrodje postavil Ivan Prijatelj, ima literarjenje upravičeno samostojno mesto.

Literarjenje ni slovstvena folklor, saj ta obstaja v folklornem dogodku po načelu naravne komunikacije. To pomeni, da sta pripovedovalec in sprejemalec navzoča v istem prostoru in času. Za literaturo je bistven tehnični tip komunikacije: neposredni stik med avtorjem in sprejemalcem – bralcem je pretrgana. Avtor nikoli ne ve, kdaj in kdo bo bral njegovo delo, saj piše za neznanega, fiktivnega bralca. Pri literarjenju ima avtor pred očmi prepoznanega sprejemalca, zato je seveda njegov radius delovanja krajši, toda zato ni manj vreden.³⁰

III. »Poezija konteksta«

Analiza pesništva v času slovenskega narodnoosvobodilnega boja med 2. svetovno vojno je dokazala, da večina tedanjega ustvarjanja sodi v literarjenje.³¹ Med avtorji je bilo neverjetno veliko žensk, posebno v zaledju. Nekatere so tudi iz Poljanske doline.

30 Stanonik, *Literarjenje*, Ljubljana, 2011.

31 Prim. Marija Stanonik, *Iz kaosa kozmos*, str. 400.

Martina Rupert – Marjuša (Nova vas pri Žireh, 1923) je bila učiteljica. Odlomek pesmi *Na grobu ni več rožic*³² je edini dokaz njenega pesniškega delovanja med 2. svetovno vojno. Vse rokopise je imela zakopane, vendar njena mama tudi temu skrivališču ni zaupala in jih je ob zadnji veliki hajki leta 1945 zažgala.³³

Pavla Benedik – Tatjana (Jazbine nad Poljanami, 1923), kmečka hči, sestri Marinka Demšar - Jana, Miloška, Martina Demšar – Boža so sestavljale nekakšen dekliški terenski pesniški krožek.³⁴ Pesem *Tovarišu Živkotu*³⁵ je za neko glasilo napisala na pobudo okrajnega komiteja SKOJ za poljanski okraj Janeza Kokalja - Vitka. Ko se je branila, ji je dejal: »Pa napiši kaj o Živku, ko ste ga imeli vsi tako radi.« Upoštevala je njegov nasvet in drugo jutro med košnjo zložila besedilo na napev pesmi *Ko temni mrak zagrne zemljo trudno, ki jo je padli Živko – Zoran Kopač iz Žirov, komandir Poljanske čete – zelo rad pel. Druga pesem, ki je brez naslova (Gozd je zelenel*³⁶), a jo je tudi mogoče peti ob napevu *Obsojena, obsojena, da za te več nisem – je posvečena Tatjaninemu padlemu fantu, ki je bil ranjen ob napadu na postojanko v Javorjah.*³⁷ Da avtorica zasluži našo pozornost, dokazuje njena navzočnost v skupinski zbirki iz Poljan o novem zvoniku pri cerkvi v Malenskem Vrhu.³⁸

Justinka Peternelj – Nada (Javorje, 1924), prav tako kmečka hči, je dve pesmi (prvi verz: *Kaj da moram peti o grobeh;*³⁹ *Ko pridem spet domov*⁴⁰) napisala leta 1944. Več jih je bilo recitiranih na mitingih. Zadnjo je napisala zato, ker ji je brat kot partizan govoril: »*Ne veš, kaj je priti domov, kaj vse vidiš. Navadna bajta se ti zdi palača.*«⁴¹

Marinka Demšar – Jana, Miloška (Malenski Vrh, 1926), dijakinja. Pesem *Teče voda, teče, vodica šumeča*⁴² je nastala na prošnjo žene Janka Šinkovca, ki je padel blizu doma v Čabračah. V drugi varianti je pesem napisana v štirivrstičnicah, ki sta jim dodani še dve novi. Pesem *Čez leto dni ...*⁴³ se je avtorici porodila

32 Pesem je imela še več kitic, vendar se jih ne spominja. Stanonik, Anonimno pesništvo iz narodnoosvobodilne borbe v Selški in Poljanski dolini, str. 257.

33 Stanonik, Anonimno pesništvo iz narodnoosvobodilne borbe v Selški in Poljanski dolini, str. 251.

34 Več o tem glej: Stanonik, Problematika slovenskega narodnoosvobodilnega pesništva iz let 1941–1945, str. 495.

35 Stanonik, Anonimno pesništvo iz narodnoosvobodilne borbe v Selški in Poljanski dolini, str. 257.

36 Stanonik, Anonimno pesništvo iz narodnoosvobodilne borbe v Selški in Poljanski dolini, str. 252.

37 Stanonik, Anonimno pesništvo iz narodnoosvobodilne borbe v Selški in Poljanski dolini, str. 251–252.

38 *Sledi srca*, str. 75–76.

39 Stanonik, Anonimno pesništvo iz narodnoosvobodilne borbe v Selški in Poljanski dolini, str. 253.

40 Stanonik, Anonimno pesništvo iz narodnoosvobodilne borbe v Selški in Poljanski dolini, str. 257.

41 Stanonik, Anonimno pesništvo iz narodnoosvobodilne borbe v Selški in Poljanski dolini, str. 253–254.

42 Stanonik, Anonimno pesništvo iz narodnoosvobodilne borbe v Selški in Poljanski dolini, str. 250.

43 Stanonik, Anonimno pesništvo iz narodnoosvobodilne borbe v Selški in Poljanski dolini, str. 257.

na Jelovici pod Blegošem, natanko po enem letu († 16. 7. 1944), ko je padel tovariš Živko – Zoran Kopač.⁴⁴

Martina Demšar – Boža (Malenski Vrh, 1927), prav tako dijakinja, je Pesem *Lojzetu*⁴⁵ posvetila Lojzetu Stanoniku – Milošu (†6. 8. 1944) iz Gorenje vasi. Zadnje štiri kitice (5–8) so pravzaprav prepis pesmi *Pismo*, ki ga je njena sestra posvetila partizanu Živku.⁴⁶ *Pismo* je novim razmeram prirejena pesem Alojza Gradnika.⁴⁷

Navedena imena želijo dokazati, da ima prav »žensko« pesnjenje na Poljanskem že dolgo tradicijo in ni pojav novejšega časa.

IV. »Sledi srca«

Leta 2009 je Kulturno društvo dr. Ivan Tavčar v Poljanah izdalo »pesniško zbirko poljanskih ustvarjalcev«, z naslovom *Sledi srca*. Nič napovedi, nič hrupa. Preprosto, izšla je. Ali se je prav zaradi priprav na izdajo te zbirke Občina Gorenja vas - Poljane odzvala prošnji za podporo »knjižnemu projektu«, ki ga je na predlog Frančka Bohanca zasnovala Milena Miklavčič, s sorazmerno nizko vsoto? Ali je prišlo do sočasnosti obeh idej zgolj po naključju ali je obstajalo med njima tiho tekmovanje ali celo notranje navzkrižje? Za to ni dokazov, dejstvo pa je, da v seznamu avtoric za »literarni zbornik« *Trenutki*⁴⁸ ni nobene od poljanskih avtoric. Ali se zanje ni vedelo? Niso bile povabljene? Ali se prošnji niso odzvale?⁴⁹ Edina stična točka med njimi je pridevnik »*tih*«, ki je tako navdušil Nino Kokelj. Ali se je v spominu na njeno omenjeno reportažo v Mladini Mateji Tušek utrnul v spremni besedi: »*Pred vami se na belih planjavah zibajo črke, ujete v besede in vtkane v stavke. Bolj kot črnilo na papirju so drobne, tihе znanilke bitja poljanskega srca.*«⁵⁰

Tudi Neža Maurer ni omenjena. Je pa ustregla prošnji za uvodno besedo pri *Sledeh srca*. Poleg osmih moških⁵¹ v njej sodeluje še šest žensk.

Majda Debeljak⁵² je objavila pesmi ki se motivno navezujejo na planinske podvige, te doživlja estetsko in religiozno (*Kažipot, Iz popotnih zalog, Privid*),⁵³

44 Stanonik, Anonimno pesništvo iz narodnoosvobodilne borbe v Selški in Poljanski dolini, str. 251.

45 Stanonik, Anonimno pesništvo iz narodnoosvobodilne borbe v Selški in Poljanski dolini, str. 256.

46 Stanonik, Anonimno pesništvo iz narodnoosvobodilne borbe v Selški in Poljanski dolini, str. 246.

47 Avtopsija.

48 Bogataj, Avtorice zbornika, str. 6.

49 Žal, da tokrat moške tajim, ker je tukajšnje pisanje namenjeno zgolj poljanskim dekletom, ženam in materam.

50 Tušek, Dragi ljubitelji poezije! V: *Sledi srca*, str. 6.

51 Franc Arnolj, Franc Čelik, Marjan Debeljak, Milan Debeljak, Matej Demšar, Janez Jelovčan, Robert Malovrh, Zdravko Špik.

52 Drugih biografskih in bibliografskih podatkov tu ne navajam, ker jih zbirka ne vsebuje.

53 *Sledi srca*, str. 19, 23–24, 56, 68.

in izkazujejo sočutje (*Deček*)⁵⁴ in spoštovanje modrosti (*Modrost in Dar za dni stare*). Medtem ko so druge grajene klasično, se je v zadnji uspešno preizkusila v japonski obliki haiku.⁵⁵

Jasna Dolenc prvo pesem spoštljivo poklanja materi (*Tukaj je*⁵⁶), drugače pa s samosvojo kompozicijo kontrasta (*Včasih, Norost, Slišim*),⁵⁷ vendar ne uničujočega relativizma, morda najbolj pogumno zastopa moderno poetiko.

Minka M. Likar, že uveljavljena prozaistka, preseneča s strastno erotičnostjo, ki ji je morala seveda v napoto (*Tam nekje, Iluzija*)⁵⁸ in na drugi strani z zrelim spoznanjem (*Vzemi dan si zase, Sedim na tnali ob zidu*),⁵⁹ da je življenje vredno življenja.

Jernejo Kos navdihuje narava (*Jesen, Zima*).⁶⁰

Mateja Tušek se predstavlja z najbolj raznorodno motiviko, ki pa jo družijo refleksija (*Kdaj pesem nastane, Šepetanja*),⁶¹ ta je včasih tako močna, da prevlada neposredno izpoved (*Ljubezen je srca ptica, Sanje*).⁶²

Zbirko sta skrbno uredila Janez Arnolj in Mateja Tušek, poiskala sta pesniško navdihnjene naslove posameznim tematskim razdelkom, z odličnimi fotografijami iz domačega okolja jo je zlahtno opremil Izidor Jesenko.

VIRI IN LITERATURA:

Arnolj, Janez (ur.); Tušek, Mateja (ur.): *Sledi srca*, Pesniška zbirka poljanskih ustvarjalcev,

Poljane : Kulturno društvo dr. Ivan Tavčar, 2009.

Bogataj, Boštjan: Avtorice zbornika, *Ločanka*, priloga Gorenjskega glasa za Škofjeloško regijo/Občine Gorenja vas - Poljane, Škofja Loka, Železniki, Žiri, št. 11, november 2007, str. 6.

Bogataj, Boštjan: Prvič javno podarile verze, *Ločanka*, priloga Gorenjskega glasa za Škofjeloško regijo/Občine Gorenja vas - Poljane, Škofja Loka, Železniki, Žiri, št. 11, november 2007, str. 6.

Bohanec, Franček: *Življenje publicista/Zaznave*. Ljubljana : Založba Viharnik, 1998.

Fortuna - Gantar, Julija: *Iz srca do srca* (Čipkarske in druge pesmi), Podlipa - Vrhnika, 1964.

Kokelj, Nina: Tihe ustvarjalke s Poljanskega/Pesnice in pisateljice, ki ustvarjajo literarjenje, *Mladina* št. 3, 18. 1. 2008, str. 52.

Korpus gradiva za »literarni zbornik« *Tremutki*.

Likar, Damjan: Srečanje pesnic in pisateljic s Škofjeloškega, *Loški utrip* 12, št. 136, december 2007, str. 64.

54 *Sledi srca*, str. 22.

55 *Sledi srca*, str. 23–24, 30.

56 *Sledi srca*, str. 29.

57 *Sledi srca*, str. 29, 91, 94, 95.

58 *Sledi srca*, str. 42, 44–45.

59 *Sledi srca*, str. 90, 93.

60 *Sledi srca*, str. 52, 84.

61 *Sledi srca*, str. 11, 41.

62 *Sledi srca*, str. 36, 96–97.

- Stanonik, Marija: Anonimno pesništvo iz narodnoosvobodilne borbe v Selški in Poljanski dolini, *Loški razgledi* 22, Škofja Loka : Muzejsko društvo, 1975, str. 257.
- Stanonik, Marija: Dvema slavistoma z ozemlja loškega gospostva v spomin, *Loški razgledi* 57, Škofja Loka : Muzejsko društvo, 2010, str. 327-329.
- Stanonik, Marija: *Iz kaosa kozmos*/Kontekstualnost in žanrski sistem slovenskega odporniškega pesništva 1941-1945, (Ecce homo), Ljubljana : Društvo za preučevanje zgodovine, literaturo in antropologijo, 1995, št. 538-539, str. 400.
- Stanonik, Marija: Problematika slovenskega narodnoosvobodilnega pesništva iz let 1941-1945, *Slavistična revija* 22, št. 4, Ljubljana 1974, str. 495.
- Stanonik, Marija: *Literarjenje*, Ljubljana : Založba ZRC SAZU, 2011.
- Stanonik, Marija: Življenje, samota in pesmi, *Kmečki glas*, Ljubljana 1971, št. 1, str. 2.